



ПОДІЛ ПАЙОВИХ ВНЕСКІВ У ГАРАЖНО-БУДІВЕЛЬНОМУ КООПЕРАТИВІ У ВИГЛЯДІ ГРОШОВИХ КОШТІВ ЯК СПІРНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖЯ



Ольга Розгон,
сертифікований експерт НААУ, доцент, к. ю. н.

Спори, пов'язані з поділом пайових внесків у гаражно-будівельному кооперативі¹ у вигляді грошових коштів, а не у вигляді гаражного боксу як об'єкта спільної сумісної власності подружжя, у судовій практиці вирішуються по-різному, що тягне за собою неоднакове застосування одних і тих самих норм матеріального права та ухвалення різних за змістом судових рішень.

ГБК ЯК ОБ'ЄКТ, ЯКИЙ НАЛЕЖИТЬ ДО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

Перш ніж розглядати особливості поділу спільного сумісного майна подружжя, необхідно зупинитися на такому питанні: яке майно належить до спільної сумісної власності подружжя?

Підставою виникнення спільної сумісної власності подружжя є набуття ними майна під час шлюбу. Визначальним у праві спільної сумісної власності подружжя є принцип спільності нажитого у період шлюбу майна, який означає, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю сторін, подружжя має рівні права щодо майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності, а також майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності.

За ст. 61 Сімейного кодексу України² об'єктами права спільної сумісної власності подружжя є будь-які

речі, за винятком тих, які виключені з цивільного обороту. Це можуть бути: квартири, жилі й садові будинки; земельні ділянки та насадження на них, транспортні засоби; грошові кошти, цінні папери, пайові накопичення в ГБК тощо.

Отже, до складу спільного майна подружжя входить і ГБК. У цьому матеріалі зупинимося саме на цьому виді кооперативу як об'єкта, який належить до спільної сумісної власності.

ГБК належить до обслуговуючих, оскільки створюється шляхом об'єднання фізичних осіб для надання послуг членам кооперативу. Кооператив є юридичною особою, має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в установах банків і може мати печатки.

ЧЛЕНСТВО У ГБК

Член ГБК має право володіння, користування, а за згодою кооперативу — і розпорядження квартирою, дачею, гаражем, іншою будівлею, спорудою

¹ Далі за текстом — ГБК.

² Далі за текстом — СК.



або приміщенням кооперативу, якщо він не викупив це майно.

У разі викупу квартири, дачі, гаража, іншої будівлі, споруди або приміщення член житлово-будівельного, дачно-будівельного, гаражно-будівельного, житлового,

дачного, гаражного чи іншого відповідного кооперативу стає власником цього майна. Право власності на таке майно у члена кооперативу виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону (ст. 19-1 Закону України від 10.07.03 р. № 1087 «Про кооперацію»³).

Джерелами формування майна кооперативу є:

— вступні, членські та цільові внески його членів, паї та додаткові паї
— майно, добровільно передане кооперативу його членами
— кошти, що надходять від провадження господарської діяльності
— кошти, що надходять від створених кооперативом підприємств, установ, організацій
— грошові та майнові пожертвування, благодійні внески
— інші надходження, не заборонені законодавством

Для забезпечення своєї діяльності ГБК у порядку, передбаченому статутом, формує пайовий фонд.

Пай — це майновий поворотний вклад члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передання кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки, підтвердження членства і права участі в управлінні, частка, що вноситься до спільної справи окремим учасником.

Із пайових внесків формується пайовий фонд кооперативу. Якщо основу паю становить пайовий внесок, то до нього включаються додаткові внески і частка майна кооперативу, яка була поділена на паї членів.

Додатковим паєм є добровільний грошовий чи інший майновий поворотний вклад члена (асоційованого члена) кооперативу понад пай у пайовому фонді кооперативу.

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або часток, внесених протягом певного періоду. Майнові внески оцінюються у грошовій формі. Розмір паю члена кооперативу залежить від фактичного його внеску до пайового фонду⁴.

Для того щоб *гараж як частина майна ГБК* став спільною сумісною власністю подружжя, кожний із подружжя має вносити в період шлюбу пайові внески до повного внесення паю.

ГАРАЖ ЯК ЧАСТИНА МАЙНА ГБК

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України від 01.07.04 р. № 1952 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» у Державному реєстрі прав реєструються речові права та їх обтяження на земельні ділянки, а також на **об'єкти нерухомого майна**, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливе без їх знецінення та зміни призначення, а саме: підприємства як єдині майнові комплекси, **житлові будинки, будівлі, споруди, а також їх окремі частини, квартири, житлові та нежитлові приміщення**.

У свою чергу, *гаражні бокси у ГБК* — це об'єкти нерухомого майна, що належать на праві власності члену (асоційованому члену) кооперативу, яке виникає з моменту державної реєстрації прав у реєстрі після прийняття будівництва в експлуатацію на виділеній земельній ділянці.

Серед об'єктів права власності ГБК особливе місце належить земельним ділянкам, які вони можуть набувати у власність за цивільно-правовими договорами.

Статтею 41 Земельного кодексу України встановлено, що ГБК за рішенням органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування земельні ділянки для гаражного будівництва *передаються безоплатно у власність або надаються в оренду* в розмірі, який

³ Далі за текстом — Закон № 1087.

⁴ Ільющенко Г. В. Проблемні питання правового режиму майна кооперативів // Гуманітарний журнал. 2014. № 3-4. С. 156-161. URL : nbuv.gov.ua/UJRN/gumj_2014_3-4_20.



установлюється відповідно до затвердженої містобудівної документації.

Отже, земельна ділянка виділяється для будівництва гаражного боксу як нерухомого майна.

Для будівництва гаражного боксу як об'єкта спільної сумісної власності члени подружжя є співзбудовниками і повинні вносити спільні кошти на будівельні матеріали до завершення будівництва та пайові внески до кооперативу.

Якщо подружжям у період шлюбу зроблені усі пайові внески, то після повного внесення *пай стає спільною сумісною власністю подружжя*.

ГАРАЖНИЙ БОКС ЯК ОБ'ЄКТ НЕЗАВЕРШЕНОГО БУДІВНИЦТВА

У Цивільному кодексі України⁵, крім понять «нерухомість», «нерухоме майно», «об'єкт нерухомого майна» (ч. 1 ст. 181, п. 6 ч. 1 ст. 346, ст. 350 — 351), вживаються також поняття «об'єкт незавершеного будівництва» (ст. 331) та «об'єкт будівництва» (ст. 875 — 877, 879 — 881, 883).

Отже, якщо будівництво гаражного боксу як нерухомого майна буде незавершеним, то він визнається об'єктом незавершеного будівництва.

Під об'єктом незавершеного будівництва відповідно до ст. 1 Закону України від 05.06.03 р. № 898 «Про іпотеку» розуміється об'єкт будівництва, на який видано дозвіл на будівництво, понесені витрати на його спорудження, але він не прийнятий в експлуатацію відповідно до законодавства.

З початку будівництва і до моменту прийняття об'єкта в експлуатацію та його державної реєстрації в реєстрі прав на нерухоме майно об'єкт незавершеного будівництва — це спочатку рухоме майно як сукупність будівельних матеріалів, а потім нерухоме майно.

Якщо розглядати об'єкт незавершеного будівництва з точки зору фізичного критерію, то важливим є безпосередній фізичний зв'язок із земельною ділянкою, на якій він будується, і неможливість переміщення об'єкта без його знецінення та зміни призначення.

Будівництво гаражного боксу як об'єкта нерухомості може здійснюватися на виділеній в установле-

ному законом порядку земельній ділянці за наявності відповідного дозволу на будівництво та погодженої належним чином проектно-дозвільної документації.

Зауважимо, що існують дві форми існування об'єктів будівництва: об'єкти нового будівництва та реконструйовані об'єкти⁶. **Об'єкт нового будівництва** (новостворене майно) — це об'єкт нерухомості, зведений без використання конструктивних елементів іншого нерухомого майна (вже існуючої будівлі чи споруди), а **реконструйовані об'єкти** — об'єкти, створені в результаті перетворення раніше існуючих об'єктів нерухомості, які призвели до виникнення якісно нового об'єкта нерухомого майна⁷.

Гаражний бокс може бути об'єктом самочинного будівництва. У цьому випадку варто звернути увагу на таке.

За ст. 376 ЦК до самочинного будівництва належать житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно, якщо воно збудоване або будується на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без відповідного документа, який дає право виконувати будівельні роботи, чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил.

Об'єкт нерухомості може набути ознак самочинного будівництва, передбачених ст. 376 ЦК, на будь-якій стадії будівництва, оскільки кожна із трьох ознак є самостійною.

Насамперед, поки в судовому порядку не буде визнане право власності на об'єкт самочинного будівництва, він є об'єктом незавершеного будівництва.

Об'єкт незавершеного будівництва може мати елементи самочинної діяльності кожного з подружжя.

Розглядаючи **гаражний бокс як будівлю чи споруду**, необхідно звернутися до постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.04 р. № 1442 «Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна».

Будівлі — це земельні поліпшення, в яких розташовані приміщення, призначені для перебування людини, розміщення рухомого майна, збереження матеріальних цінностей, здійснення виробництва тощо.

⁵ Далі за текстом — ЦК.

⁶ Савченко А. С. Форми та види існування об'єктів незавершеного та самочинного будівництва // Право і суспільство. 2011. № 5. С. 62-68. С. 63.

⁷ Савченко А. Техніко-правова сутність об'єкта незавершеного будівництва в контексті його просторово-часової визначеності // Мала енциклопедія нотаріуса. 2014. № 6 (78). С. 113.



Споруди — земельні поліпшення, що не належать до будівель та приміщень, призначені для виконання спеціальних технічних функцій (дамби, тунелі, естакади, мости тощо).

Об'єкти незавершеного будівництва — будівлі, споруди або передавальні пристрої, які фактично не експлуатуються внаслідок того, що перебувають у недобудованому стані.

Об'єкт незавершеного будівництва складається з майна незавершеного будівництвом (фундамент, стіни), будівельних матеріалів, які були використані у процесі цього будівництва.

До завершення будівництва особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані у процесі цього будівництва (створення майна) (абз. 1 ч. 3 ст. 331 ЦК).

Об'єкт незавершеного будівництва не є сукупністю будівельних матеріалів, а розглядається як нерухомий об'єкт у певному відсотку готовності та стану будівлі, який має мету — завершення будівництва, прийняття об'єкта до експлуатації, державної реєстрації права власності на нього.

Виникнення права власності на незавершений будівництвом об'єкт нерухомості позначає проміжний стан нерухомої речі між початком її будівництва і до його завершення⁸. У таких випадках має йтися про такий об'єкт цивільних правовідносин, як майнові права на нерухомість, будівництво якої не завершено, а не право на об'єкт незавершеного будівництва.

Гаражний бокс як об'єкт незавершеного будівництва є сукупністю речей (будівельних матеріалів, обладнання тощо), витрат на виконання робіт і надання послуг (пов'язаних із цим будівництвом) і майнових прав щодо цього об'єкта.

Щодо майнових прав на нерухомість зазначимо, що майновими правами, які можуть оцінюватися, визнаються будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності (ст. 3 Закону України від 12.07.01 р. № 2658 «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»). Такі права існують стосовно об'єкта нерухомого майна (зокрема, гаражного боксу), будівництво якого не завершено, до моменту реєстрації права власності на нього.

Необхідно розглянути момент виникнення права на новостворене, але незавершене нерухоме майно.

Стаття 331 ЦК передбачає **три моменти виникнення права власності на новостворене нерухоме майно**: момент завершення будівництва (створення майна); момент прийняття нерухомого майна в експлуатацію, якщо договором або законом передбачене його прийняття в експлуатацію; момент державної реєстрації, якщо право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації.

У ч. 2 ст. 331 ЦК акцентовано, що право власності на новостворене нерухоме майно виникає з моменту завершення будівництва, тобто створення самого майна.

До завершення будівництва, здавання в експлуатацію та державної реєстрації не існує об'єкта незавершеного будівництва як нерухомого майна, а з моменту завершення будівництва, здавання в експлуатацію та державної реєстрації воно перестає бути незавершеним будівництвом і стає об'єктом завершеного будівництва.

Так, згідно зі ст. 331 ЦК до завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані у процесі цього будівництва (створення майна), а в разі необхідності може укласти договір щодо об'єкта незавершеного будівництва після проведення державної реєстрації права власності на нього відповідно до закону.

При цьому гаражний бокс як об'єкт, що перебуває у стадії будівництва, є незавершеним, а право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва, тобто з моменту прийняття його в експлуатацію в порядку, встановленому державними будівельними стандартами, та державної реєстрації права власності на нього в установленому законодавством порядку. Виходячи з цього, гаражний бокс як об'єкт здобуває цивільну оборотоздатність.

СУДОВА ПРАКТИКА ПОДІЛУ СПІЛЬНОГО МАЙНА ПОДРУЖЖА У ВИГЛЯДІ НЕПРИВАТИЗОВАНОГО ГБК ЧИ ПАЙОВИХ ВНЕСКІВ ДО ГБК

Справи за позовами про захист права власності належать до найбільш поширених категорій цивільних справ. Розглянемо питання про визнання права

⁸ Спесівцев Д. С. Юридичні факти у механізмах виникнення, переходу та припинення речових прав на нерухомість в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / кер. роботи В. Л. Яроцький; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х., 2017. 225 с. С. 103.



власності на новостворене нерухоме майно та об'єкт незавершеного будівництва, його поділ у спорах між подружжям, які на сьогодні є досить поширеними і відображають проблеми, що існують у судовій практиці.

Правовий аналіз ст. 60, 63, 69 СК і ст. 328, 331, 368, 372 ЦК дозволяє дійти висновку про те, що об'єкт незавершеного будівництва, зведений за час шлюбу, може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя з визначенням часток (постанова ВСУ від 11.06.12 р. у справі № 6-66ц11 та правова позиція ВСУ від 15.05.13 р. у справі № 6-37цс13).

За ст. 69, 70 СК дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу. У разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

У разі поділу майна, наявного у спільній сумісній власності, вважається, що частки співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо іншого не встановлено домовленістю між ними або законом (ч. 2 ст. 372 ЦК).

Зауважимо, що для поділу майна, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності, виділяють два порядки: *добровільний* (за відсутності спору між подружжям, яке укладає між собою відповідний договір або домовилося щодо визначення часток кожного з них у праві на майно, тобто конкретного поділу майна відповідно до цих часток) і *судовий* (для вирішення спору між подружжям).

Під час поділу майна необхідним є визначення часток кожного з подружжя та безпосередній поділ майна між подружжям у праві спільної сумісної власності. А внаслідок визнання судом часток за чоловіком і дружиною спільна сумісна власність подружжя перетворюється на спільну часткову власність.

Але суд може відступати від визнання рівності часток кожного з подружжя в таких випадках: якщо інше визначено домовленістю між подружжям або шлюбним договором; за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив або пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї (ст. 70 СК).

Об'єкт незавершеного будівництва, зведений за час шлюбу, може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя з визначенням часток.

Якщо об'єкт є неподільним майном, то у разі спору між подружжям питання про залишення його одному з них і присудження грошової компенсації за частку в майні іншому розв'язується з урахуванням правил сімейного законодавства.

При поділі майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, в разі, якщо речі є неподільними, присудження одному з подружжя грошової компенсації замість його частки у праві спільної сумісної власності на майно допускається лише за його згодою та попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду (ч. 4 та 5 ст. 71 СК).

Переважно під час поділу майна подружжя суд ураховує: майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності, кредиторські вимоги подружжя та боргові зобов'язання подружжя.

Якщо подружжя дійшли згоди щодо поділу майна, то один із них може отримати грошову компенсацію. За відсутності згоди присудження такої компенсації може мати місце за умови звернення подружжя (одного з них) до суду з позовом і попереднього внесення на депозитний рахунок суду відповідної грошової суми.

Якщо неподільні речі не можуть бути реально поділені між ними відповідно до їх часток, суд визнає ідеальні частки подружжя в цьому майні без його реального поділу та залишає майно в їх спільній частковій власності. У такому випадку судовим рішенням має обов'язково встановлюватися порядок користування цим майном (постанова Пленум ВСУ від 21.12.07 р. № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»⁹).

Тепер проаналізуємо *поділ спільного майна подружжя у вигляді неприватизованого ГБК чи пайових внесків до ГБК у вигляді гаражного боксу*.

Так, за матеріалами справи¹⁰, судом встановлено, що у червні 2015 року ОСОБА_6 звернулася до суду з позовом до ОСОБА_8, треті особи: ГБК «Ц», про поділ спільного майна подружжя та визнання права особистої приватної власності на її частину.

⁹ Далі за текстом — постанова Пленуму ВСУ № 11.

¹⁰ Рішення Київського районного суду м. Харкова від 31.03.16 р. Справа № 640/11441/15-ц. ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/56992251.



Позовна заява ОСОБА_6 мотивована тим, що з 21.04.72 р. по 31.05.10 р. вона перебувала у шлюбі з відповідачем ОСОБА_8. За час шлюбу колишнім подружжям набуто нерухоме майно та автомобіль. Після розірвання шлюбу сторони погодилися розділити спільне сумісне майно в добровільному порядку, однак у 2015 році ОСОБА_6 стало відомо, що відповідач ОСОБА_8 частиною спільного майна розпорядився за власною волею, а щодо іншого майна відмовив позивачці у його володінні. У добровільному порядку сторони вирішити цей спір не можуть, тому ОСОБА_6 звернулася до суду з відповідним позовом.

Крім того, у позовній заяві ОСОБА_6 стверджує, що нею не пропущений строк, передбачений ст. 72 СК, оскільки про порушення свого права на спільне майно подружжя з боку ОСОБА_8 вона дізналася лише у 2015 році.

На підставі наведеного, уточнивши позовні вимоги, ОСОБА_6 просила суд розділити між нею та відповідачем майно, набуто у шлюбі, яке належить сторонам на праві спільної сумісної власності шляхом: — виділення у володіння ОСОБА_6 пайового внеску у вигляді гаражного боксу № 2 площею 21,6 кв. м у ГБК «Ц»; — визнання за ОСОБА_6 права особистої приватної власності на пайовий внесок у вигляді гаражного боксу № 2 у ГБК «Ц»; — припинення права спільної сумісної власності подружжя ОСОБА_6 та ОСОБА_8 на пайовий внесок у вигляді гаражного боксу № 2 у ГБК «Ц».

У грудні 2015 року ОСОБА_8 звернувся до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_6, третя особа: ГБК «Ц», про визнання права особистої приватної власності.

Зустрічна позовна заява ОСОБА_8 мотивована тим, що з 2001 року ОСОБА_6 проживала окремо від ОСОБА_8 у США і сторони фактично припинили з того часу шлюбні стосунки. Під час шлюбу сторони набули спільно, <...> крім іншого, пайовий внесок у сумі 1 743 грн. 83 коп., який внесли до каси ГБК «Ц».

Рішенням Київського районного суду м. Харкова від 31.03.16 р. первісні та зустрічні позовні вимоги задоволено частково.

Визнано за ОСОБА_6 та ОСОБА_8 по 1/2 частині пайового внеску до ГБК «Ц» у вигляді гаражного боксу № 2.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що позивачами доведено факт набуття ними у шлюбі розділеного судом першої інстанції майна, доведено правовий режим цього майна як об'єкта права спільної сумісної власності подружжя, а також належним чином обґрунтовано необхідність його поділу в рівних частинах. Суд вважав за необхідне поділити спірне майно між сторонами порівну у спосіб, зазначений у резолютивній частині рішення суду.

Рішенням Апеляційного суду Харківської області від 27.10.16 р.¹¹ рішення Київського районного суду м. Харкова від 31.03.16 р. змінено шляхом його скасування у частині: задоволення позовних вимог про визнання за ОСОБА_6 та ОСОБА_8 права власності по 1/2 частині пайового внеску до ГБК «Ц» у вигляді гаражного боксу № 2.

Сторонами неправильно обрано спосіб захисту порушеного права при зверненні до суду з вимогами про поділ пайового внеску до ГБК «Ц» у вигляді гаражного боксу № 2, з посиланням на те, що сторони можуть вирішити це питання в позасудовому порядку із власником зазначеного спірного гаражного боксу № 2, а саме ГБК «Ц».

З іншими висновками суду першої інстанції апеляційний суд погодився, визнавши їх законними та обґрунтованими.

У касаційній скарзі, поданій у листопаді 2016 року, встановлено, що судами першої та апеляційної інстанцій безпідставно не задоволені первісні позовні вимоги ОСОБА_6 у повному обсязі.

Касаційна скарга ОСОБА_6 підлягає частковому задоволенню з таких підстав¹². <...> Щодо вимог позивачів про поділ пайового внеску до ГБК «Ц» слід зазначити таке.

Матеріалами справи підтверджується, що ОСОБА_8 у 1998 році під час шлюбу з ОСОБА_6 був прийнятий до членів ГБК «Ц» для подальшого будівництва та експлуатації гаража № 2 з умовою внесення до каси ГБК «Ц» пайового внеску в розмірі 1 743 грн. 83 коп.

Пленум ВСУ у п. 8 постанови від 28.06.91 р. № 5 «Про практику розгляду судами цивільних справ, пов'язаних з діяльністю гаражно-будівельних кооперативів» роз'яснив, що член ГБК, який повністю вніс свій пай за гараж, наданий йому в користування, набуває права

¹¹ Рішення Апеляційного суду Харківської області від 27.10.16 р. Справа № 640/11441/15-ц. ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/62401329.

¹² Постанова Верховного Суду від 23.05.18 р. Справа № 640/11441/15-ц. ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/74266173.



власності на це майно і має право розпоряджатися ним на свій розсуд — продавати, заповідати, здавати в оренду, обмінювати, вчиняти щодо нього інші угоди, не заборонені законом (ст. 15 Закону України «Про власність»¹³).

У справі міститься копія витягу про реєстрацію права власності на нерухоме майно, з якого виходить, що право власності на гараж № 2 у ГБК «Ц» зареєстроване з 08.06.10 р. за ГБК «Ц» на підставі рішення господарського суду Харківської області від 25.11.09 р., справа № 27/371-09.

Суд першої інстанції, здійснюючи розподіл між сторонами у рівних частинах пайового внеску до ГБК «Ц» саме як гаражного боксу № 2, не звернув уваги на те, що гараж є неподільним майном і не може бути поділений у натурі між колишнім подружжям. Факт набуття позивачем і відповідачем у власність гаражного боксу № 2 у ГБК «Ц» при розгляді справи не знайшов свого підтвердження, тому об'єктом поділу між колишнім подружжям у цьому випадку є пайові внески до ГБК «Ц» у вигляді грошових коштів.

Апеляційний суд розглянув спір у цій частині без належного дослідження обставин справи та дійшов передчасних і помилкових висновків про те, що сторони можуть вирішити це питання в позасудовому порядку із власником зазначеного спірного гаражного боксу № 2, а саме ГБК «Ц».

Оскільки об'єктом поділу між колишнім подружжям у цьому випадку є пайові внески до ГБК «Центральний» у вигляді грошових коштів, а не у вигляді гаражного боксу № 2, що не враховано судами попередніх інстанцій при розгляді справи, які допустили ухвалення у цій частині незаконних судових рішень через порушення норм процесуального права, то оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій підлягають скасуванню у частині вирішення спору про поділ пайового внеску до ГБК «Ц» з ухваленням у цій частині нового рішення суду про часткове задоволення первісних і зустрічних позовних вимог у цій частині спору, як це передбачено вимогами ст. 412 Цивільного процесуального кодексу України.

Колегія суддів вважає, що пайові внески до ГБК «Ц» саме у вигляді грошових коштів є об'єктом права спільної сумісної власності колишнього подружжя ОСОБА_6 та ОСОБА_8 і, враховуючи, що такі внески можуть бути

трансформовані в неподільну річ, зокрема об'єкт права власності у вигляді гаражного боксу № 2, за кожним із них слід визнати право власності на належну частку в пайовому внеску до ГБК «Ц» і залишити це майно в їх спільній власності.

Враховуючи наведені вище роз'яснення, касаційна скарга ОСОБА_6 підлягає частковому задоволенню, рішення Київського районного суду м. Харкова від 31.03.16 р. та рішення Апеляційного суду Харківської області від 27.10.16 р. підлягають скасуванню в частині вирішення спору про поділ пайового внеску до ГБК «Ц» з ухваленням у цій частині нового рішення суду про часткове задоволення первісних і зустрічних позовних вимог шляхом визнання за ОСОБА_6 та ОСОБА_8 права власності на частку пайового внеску до ГБК «Ц», належну кожному з них, по 5 частці за кожним, із залишенням цього майна в їх спільній власності.

Виходячи із судової практики, можна зробити висновок саме про таке розуміння судами питання щодо поділу майна подружжя у вигляді гаража в гаражному кооперативі, за який не було виплачено пайовий внесок повністю, який не було приватизовано.

З наведеного рішення суду робимо висновок, що неприватизований гараж у гаражному кооперативі є будівельними матеріалами, обладнанням, виробами, конструкціями тощо. Звідси випливає необхідність оцінки цього виду майна не як об'єкта нерухомості, а як сукупності будівельних матеріалів.

У п. 21 вищезгаданої постанови Пленуму ВСУ № 11 зазначається, що при вирішенні питання щодо можливості розгляду у процесі про розірвання шлюбу вимоги про поділ спільного майна подружжя судам слід мати на увазі, що у випадках, коли такий поділ зачіпає інтереси третіх осіб (наприклад, коли майно є власністю селянського (фермерського) господарства, іншого суб'єкта підприємницької діяльності — юридичної особи, до складу співзасновників яких, крім подружжя та їхніх неповнолітніх дітей, входять і інші особи, або власністю житлово-будівельного чи іншого кооперативу, член якого ще не повністю вніс свій пайовий внесок, у зв'язку з чим не набув права власності на відповідне майно, виділене йому кооперативом у користування), належить обговорити питання про виділення цієї вимоги у самостійне провадження в порядку ст. 126 ЦПК.

¹³ Закону України «Про власність» втратив чинність 20.06.07 р. у зв'язку з прийняттям Цивільного кодексу України.



Таким чином, суд, здійснюючи поділ пайового внеску до ГБК як спірного майна подружжя, повинен:

- визначити ступінь готовності гаража як об'єкта незавершеного будівництва, його окремі частини, що підлягають поділу, і може призначити судову будівельно-технічну експертизу;

- взяти до уваги цільове призначення гаража, інтереси неповнолітніх дітей, які залишилися з подружжям, інтереси одного з них, які заслуговують на увагу, вибуття дружини до іншої місцевості, досягнуту сторонами згоду, інші обставини;

- зауважити, що якщо гараж не був приватизований, то він є сукупністю будівельних матеріалів.

Зупинімося докладніше на питанні *наданні доказів суду щодо внесення пайових внесків при поділі спірного майна подружжя*.

Так, за матеріалами справи¹⁴ встановлено, що у березні 2016 року ОСОБА_2 звернулася до суду з позовом до ОСОБИ_3, ГБК «Лівобережний» про поділ спільного майна подружжя. Позовна заява мотивована тим, що ОСОБА_2 та ОСОБА_3 з 03.11.89 р. перебували у шлюбі, який було розірвано рішенням Дніпровського райсуду від 26.06.13 р. Від шлюбу сторони мають спільну малолітню дитину, ОСОБУ_4.

Сторонами за час шлюбу було набуто майно, яке належить їм на праві спільної сумісної власності, серед іншого: <...> гаражний бокс вартістю 165 000 грн.; гаражний бокс вартістю 140 000 грн. Однак сторони не дійшли згоди щодо порядку поділу зазначеного майна, у зв'язку з чим ОСОБА_2 звернулася із позовом до суду.

ОСОБА_2 просила в порядку поділу спільного сумісного майна подружжя визнати за нею як співзбудовником право на збудовані нею у шлюбі з ОСОБОЮ_3, але не прийняті в експлуатацію, вказані гаражні бокси у цілому.

Рішенням Дніпровського райсуду від 17.11.16 р. у задоволенні позову відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що позивачем не доведено і в матеріалах справи відсутні докази належності зазначених об'єктів нерухомого майна — гаражних боксів у ГБК «Л» на праві власності сторонам спірних правовідносин, а також відсутні докази введення гаражних боксів у експлуатацію та докази їх державної реєстрації, тому відсутні правові підстави для здійснення поділу цього майна.

Ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 16.01.17 р. рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Ухвала апеляційного суду мотивована тим, що чинним законодавством не передбачене визнання права власності на будь-яке будівництво без надання доказів того, що під нього виділялася земельна ділянка, без відповідних дозволів державних органів на будівництво нерухомого майна. Крім цього, суд зазначив, що позивач належними та допустимими доказами не довела, що, перебуваючи у шлюбі з ОСОБОЮ_3, вносила пайові внески до кооперативу чи придбавала будівельні матеріали.

У касаційній скарзі, поданій у лютому 2017 року до ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ, ОСОБА_2, посиляючись на неправильне застосування судами норм матеріального права й порушення норм процесуального права, просила рішення суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду скасувати і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Касаційна скарга мотивована тим, що судами попередніх інстанцій залишено поза увагою, що гаражні бокси в ГБК «Л» збудовані позивачем та ОСОБОЮ_3 за час шлюбу за спільні кошти подружжя та є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, які фактично експлуатуються протягом тривалого часу відповідачем за своїм функціональним призначенням, але не приймаються в експлуатацію і право власності на них не оформлене ОСОБОЮ_3 з метою уникнення поділу майна.

Суди не врахували, що позивач не є членом ГБК та позбавлена можливості вчинити зазначені дії щодо прийняття в експлуатацію та реєстрації права власності на гаражні бокси, що становить перешкоду в реалізації нею свого права на поділ набутого за час шлюбу зазначеного майна. *Гаражні бокси є незавершеним будівництвом*, і сторони в порядку поділу такого майна набувають рівного права на будівельні матеріали та конструкції.

Справу було передано до Верховного Суду, який вирішив, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

До складу майна, що підлягає поділу, входить загальне майно, наявне в подружжя на час розгляду справи, і те, що перебуває у третіх осіб.

Уточнивши позовні вимоги, ОСОБА_2 просила в порядку поділу спільного сумісного майна подружжя визнати за нею як співзбудовником право

¹⁴ Постанова Верховного Суду від 19.12.18 р. Справа № 755/4591/16-ц. ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/78977809.

на збудовані нею у шлюбі з ОСОБОЮ_3, але не прийняті в експлуатацію гаражні бокси.

Зроблені подружжям у період шлюбу пайові внески, а після повного внесення паю — наданий у користування гараж є спільною сумісною власністю подружжя. Оскільки гараж є неподільним майном, у разі спору між подружжям питання про залишення гаража одному з них і присудження грошової компенсації за частку в майні іншому розв'язується з урахуванням правил шлюбно-сімейного законодавства.

Відповідно до довідки від 11.05.16 р., виданої головою правління ГБК «Л», ОСОБА_3 є членом кооперативу; пайові внески до кооперативу не вносилися; на території кооперативу жодного гаража на праві власності за ОСОБОЮ_3 немає. Листом від 19.05.16 р. Київським міським БТІ повідомлено, що гаражні бокси на праві власності не зареєстровані.

У зв'язку зі складнощами в позивача з наданням доказів щодо належності гаражних боксів сторонам на праві спільної сумісної власності у межах судового розгляду представником позивача ОСОБОЮ_5 25.10.16 р. подано заяву про забезпечення доказів до Дніпровського райсуду. У ній він просив, зокрема, провести огляд речових доказів за їх місцезнаходженням, а саме — гаражних боксів; призначити судову будівельно-технічну експертизу щодо ступеня будівельної готовності незавершеного будівництва гаражних боксів.

Ухвалою Дніпровського райсуду від 17.11.16 р. у задоволенні заяви про забезпечення доказів відмовлено. Ухвала мотивована тим, що в матеріалах справи відсутні будь-які фактичні дані про належність об'єктів предмета спору, гаражних боксів, розташованих у ГБК «Л», на праві власності відповідачу ОСОБИ_3.

Відмовляючи в задоволенні клопотання, суд фактично вирішив спір по суті без з'ясування всіх обставин справи.

Таким чином, суди не встановили, коли та ким були побудовані гаражні бокси в ГБК «Л». Згідно з довідкою від 30.06.16 р., виданою головою правління ГБК «Л», ОСОБА_3 є членом кооперативу з 1996 р. згідно з поданою заявою.

Суди не звернули уваги, що в матеріалах справи відсутні докази будівництва гаражних боксів іншими особами, ніж сторони спору.

Суди попередніх інстанцій не навели мотивованих обґрунтувань на спростування доводів і за відсутності

інших належних та допустимих доказів поклали в основу судового рішення лише інформацію, надану головою правління ГБК «Л», доводи якого є суперечливими.

Вказуючи на наявність у подружжя спірного майна — гаражних боксів, ОСОБА_2 подавала зазначені клопотання з метою підтвердження підстав для задоволення позовних вимог. Неправомірні дії ОСОБИ_6, голови правління ГБК «Л», спрямовані на унеможливлення надання позивачем суду доказів у цій цивільній справі щодо майна, набутого за час шлюбу з ОСОБОЮ_3, яке належить їм на праві спільної сумісної власності.

Проте суд першої інстанції під час розгляду справи не дав належної оцінки усім доводам позовної заяви, не навів у своєму рішенні мотивів їх відхилення, при цьому залишив поза увагою, що в позивача є складнощі в наданні доказів щодо належності сторонам на праві спільної сумісної власності гаражних боксів у ГБК «Л».

Як убачається з матеріалів справи та зазначалося вище, позивач просила визнати за нею як співзбудовником право на збудовані нею у шлюбі з ОСОБОЮ_3, але не прийняті в експлуатацію гаражні бокси в ГБК «Л». Тому об'єкт незавершеного будівництва, зведений за час шлюбу, може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя з визначенням часток. При цьому під час розгляду справи судами зроблено висновок, що позивачем не доведено суду те, що вона, перебуваючи у шлюбі з ОСОБОЮ_3, вносила пайові внески до кооперативу, і не надано доказів того, що нею придбавалися будівельні матеріали.

Отже, суди попередніх інстанцій під час розгляду справи не дали належної оцінки усім доводам позовної заяви, не навели у своїх рішеннях мотивів відхилення аргументів про призначення у справі судової будівельно-технічної експертизи.

Верховний Суд вирішив: судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції відповідно до вимог ст. 411 ЦПК.

Таким чином, при поділі пайових внесків ГБК саме у вигляді грошових коштів як спірного майна подружжя суду мають бути доведені такі обставини:

— внесення пайових внесків;

— факт придбання будівельних матеріалів, у тому числі за спільні кошти подружжя.



Тема:

**Огляд
засідання РАУ**
від 26-27 червня
2019 року

с. 3

NextGen:
перший рік
діяльності

с. 12

**Візити
делегацій НААУ
до Іспанії
та Німеччини:**
обмін досвідом

с. 13

**Прозорість,
чіткість,
зрозумілість —**
нові правила
підвищення
кваліфікації
адвокатів

с. 16



Цивільні справи

Л. Белкін

Ротація сторін у спорах про вилучення іпотечного майна не є підставою для відмови у позові. 34

О. Шутенко

Проблема відповідності судового рішення дійсним обставинам справи та її вирішення при застосуванні спрощених процедур цивільного судочинства 37

О. Розгон

Поділ пайових внесків у гаражно-будівельному кооперативі у вигляді грошових коштів як спірного майна подружжя 42



Господарські справи

Р. Никітенко

Міжнародний арбітражний суд Стокгольма: нюанси, які потрібно знати адвокату 51



Медичне право

І. Сенюта

Цивільно-правова відповідальність у сфері надання медичної допомоги: окремі аспекти 56



Податкове законодавство

Д. Харко

Відмова від позову до податкового органу: процесуальні обмеження закриття провадження 62



Земельне законодавство

К. Рибалко, К. Брек

Не мрій, а дій: про особливості спадкування права оренди на землю у зв'язку зі смертю орендаря. 66



Судова практика

Огляд судової практики Верховного Суду 71



Практика ЄСПЛ

О. Дроздов, О. Дроздова

Аналітичний огляд рішень ЄСПЛ у справах «Алтай проти Туреччини № 2», «Ліблік та інші проти Естонії» і «Садоча проти України» 80



Історія адвокатури

Всеукраїнська виставка «Адвокати в українському

державотворенні» презентована для адвокатів та студентів

Львівщини, Тернопільщини і Волині 91

І. Василик, Г. Басара-Тилищак

Адвокати в українському державотворенні на початку ХХ століття .. 92

Головний редактор

Ізютова Л. П.

Редактор

Ковтун М. С.

Загальний дизайн

Гладченко Ю. О.

Відповідальний випускаючий

Олійник Е. М.

Реєстраційне свідоцтво:

серія KB № 20370-10170P

Видавець

ТОВ «Видавничий будинок
«Фактор»

Редакція:

вул. Сумська, 106а,
м. Харків, 61002, Україна
тел.: (057) 76-500-76
e-mail: mskovtyn@gmail.com
www.id.factor.ua

Віддруковано

згідно з наданим
оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»,
вул. Саратовська, 51,
м. Харків, 61030, Україна
тел.: (057) 717-53-55

Номер замовлення

06498

Загальний тираж видання

4300 екз.

Передплатний індекс: 86385

Періодичність виходу

раз на місяць

Дата виходу

12.08.2019 р.

© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор»,
2019.

Усі права на публікації захищені.
Відтворення та поширення
(розповсюдження) у будь-який спосіб
творів (окремих частин творів),
розміщених у бюлетені «Вісник
Національної асоціації адвокатів
України», допускається лише
за дозволом Національної асоціації
адвокатів України. При відтворенні
матеріалів, що містяться у бюлетені
«Вісник Національної асоціації адвокатів
України», посилання на видання
і вказівка імені (псевдоніма) автора
твору обов'язкові.